Hogyan működik az egészségügy

Társadalom-orvostudományi kongresszus

Míg az orvosi gondolkodás középpontjában — a hippokratészi eskünek megfelelően — az egy beteg egy betegség kapcsolata áll, addig a társadalomorvostan — ezen túllépve — azt vizsgálja, melyek az egészségügyi ellátást leginkább terhelő, tömegeket érintő és veszélyeztető kórok, miként lehetséges megelőzésük, korai felismerésük.

A társadalomorvostan szakít az úgynevezett hagyományos orvosi szemlélettel, és újfajta eszköztárral dolgozik. Kutatja a megbetegedési folyamatokat, az egészségügy rendszerét, működési mechanizmusát, középpontba állítva a beteg—betegség—egészségügyi ellátás rendszere között létező kapcsolatokat.

E fiatal — alig több mint három évtizedes múlttal bíró — tudományág 250 bel-, illetve külföldi képviselője kezdte meg tegnap, csütörtökön tanácskozását Szegeden.

A Magyar Társadalomorvostudományi Társaság VIII. kongresszusát a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem társadalomorvostani intézete szervezte, központi témául választva az egészségmegőrzési program társadalom-orvostudományi kérdéseinek taglalását.

A kongresszus előkészítő bizottságának elnöke, Zalányi Sámuel professzor elmondta: témaválasztásukkal azt a szándékukat kívánják kifejezésre juttatni, miszerint a társadalom-orvostudomány valamennyi művelője kutatómunkájával hozzá kíván járulni a magyar egészségügy reformelképzeléseinek sikeres megvalósításához. A közel 200 előadás minden bizonnyal nagymértékben segíteni fogja annak a változtatási szándéknak a megvalósulását, amelyet az egészségügy reformja eleddig felvázolt.

A társadalom-orvostudományi társaság kongresszusának résztvevői tegnap délután, illetve ma délelőtt 4—4 szekcióban tanácskoztak. Ma, pénteken délután tartják ünnepi ülésüket, ahol a többi között a kongresszus fővédnöke, a szociális és egészségügyi miniszter, Csehák Judit is előadást tart. Az egészségmegőrzés dilemmái Magyarországon címmel.

K. K.

Mentők és frontok

1876-ban Tisza Lajos gróf közbenjárására felállították a hivatásos városi tűzoltóságot, amelynek a köz- és vagyonbiztonság megőrzése melett — a rendszeres őrjáratok beszüntetése után — a betegszállítás is feladatául jelöltetett ki. A kék vászonruhás, köpenyes, sapkás tűzoltók lovak-húzta szerkocsikon robogtak a helyszínre, s vitték a beteget, vagy balesetet szenvedett embereket a nyilvános közkórházba.

A mentők ma lengyel gyártmányú Nisa autókkal járnak, amelyekben még egészségesen utazni sem nagy öröm. Rugózását teherszállításra tervezték, ezért az autó keményen rázza utasait. Ezen felül szűk és korszerűtlen — hőszigetelése alig van — mégis kénytelen ugyanazokat a funkciókat ellátni, mint az egyetlen — és drága — Mercedes rohamkocsi. Utóbbinak mozgó ambulanciás feladata is lévén, a megyéből Szegedre hoz olyan betegeket, akiknek magasabb szintű orvosi ellátásra van szükségük, és a szállítás közben esetleg például még lélegeztetni is kell őket. A húsz „futó" kocsi így is készenlétben áll, maximális kiszolgáló létszámmal. Éjszakánként 4-5 kocsi „legénysége" várja a hívásokat.

Alpáry Lajos doktor, vezető főorvos mostani helyzetükről azt is elmondta, hogy beköltözésük a régi tűzoltólaktanyába sokat javított munkakörülményeiken. Az alapterület háromszorosára nőtt, és itt az összes autót garázsba lehet állítani (régi helyükön csak négy autó számára volt hely).

Amikor arról kérdeztem, hogy vannak-e munkaerőgondjaik, a következőket válaszolta:

— A helyzet változó, hullámvonala a sinus-görbéhez hasonlít. Sok fiatal megfordul nálunk, aki addig dolgozik itt, amíg fel nem veszik az orvosi egyetemre. Nagyon jó munkaerők, és sok tapasztalatot gyűjthetnek. Még az is előfordulhat, hogy visszajönnek hozzánk dolgozni.

— *Mennyire elhasznált az autópark?*

— 120 ezer kilométert is elmegy egy kocsi, a feladatok ellátására alkalmasak. Az idő azonban eljár fölöttük, ezért, s nem utolsósorban azért is, mert a lengyelek néhány éven belül leállnak a Nisa gyártásával, az idén nemzetközi versenytárgyaláson dől el, honnan vásárolhatunk új autókat. Ehhez a minisztérium segítséget ígért, s remélem, mindez azt jelenti, hogy pár év múlva kicseréihetjük autóparkunkat. Természetesen csak olyan autókat szabad venni, amelyek kellő mennyiségben, utánpótlással és megfelelő szervizhálózattal állnak majd rendelkezésre. A jó felszerelés fontos, de az ellátás a szaktudáson múlik, amit bármilyen körülmények között hasznosítani lehet és kell.

— *Hetek óta tombol a kánikula. Hogyan érzékelik ezt a mentősök?*

— Érdekes, hogy a régóta tartó, folyamatos meleg időben nem nő az átlag fölé hívásaink száma. Bajt inkább a hirtelen változás jelent, amikor ugrásszerűen hidegebbre vagy melegebbre fordul az idő. Hat éve végeznek olyan vizsgálatokat, amelyek bizonyos betegségek időnkénti halmozódására keresnek magyarázatot. Orvosmeteorológiai előrejelzések alapján bebizonyították, hogy egyes betegségcsoportok erősen kötődnek az időjárási frontokhoz.

— *Ilyenkor önöknek is több a munkájuk?*

— Több hívást kapunk, mint máskor. Augusztus 18-án, pénteken, amikor erős fronttevékenység volt, 20 százalékkal több azonnali mentésben vettünk részt, mint egyébként.

— *Melyek a frontérzékenység tünetei?*

— Egyénenként változik, hogy valaki a meleg-, vagy a hidegfrontra érzékenyebb-e, olyan is akad — bár ez ritka —, aki mindkettőt megszenvedi. Amikor hirtelen nagy meleg tör ránk, ez a szívbetegekre veszélyes. Az idős szervezet még védtelenebbül reagál az ilyen változásra, és a tartós kánikulára is. Gyakoriak ilyenkor az ájulások. Ezért ajánljuk az idős, vagy beteg embereknek, hogy nagy melegben — amit a páradús levegő még elviselhetetlenebbé tesz — tartózkodjanak a nagy erőkifejtéstől, keveset járjanak az erős napon, és lehetőleg könnyű ételeket fogyasszanak. A nehéz ételek felpuffaszthatják a gyomrot, ami megemeli a rekeszizmot, s ez még inkább nehezíti a légzést és a szívműködést.

— *És a hidegfront milyen veszélyekkel jár?*

— Olyankor ugrásszerűen nő a közlekedési balesetek száma, mégpedig azért, mert a vezetők idegesebbek, agresszívebben hajtanak, mint máskor. Mi is tapasztaljuk, hogy nem húzódnak félre a mentőautó útjából, sőt még előzik is!

— *Hogyan lehet megelőzni a frontérzékenység okozta baleseteket, rosszulléteket?*

— A Budapesten működő Orvosmeteorológiai Előrejelző Szolgálat — vezetője a rádió reggeli műsorából jól ismert Bártfai Erzsébet — órára pontos előrejelzést ad az időjárási frontok változásairól. Tudomásom szerint a mentőszolgálaton kívül a szegedi Volán is megkapja ezeket az adatokat, s mivel minden gépkocsivezetőjük átesik a szükséges frontérzékenységi vizsgálatokon, felkészülhetnek az esetleges veszélyhelyzetekre.

Olaszországban az utak mentén jelzőtáblák figyelmeztetik az autósokat az éppen ható időjárási frontra. Az ilyen utakon lényegesen kevesebb a baleset. Itthon sajnos csak a kispesti állomás képes ilyen prognózist adni, vidéken csak adatszolgáltató mérőállomásokkal rendelkeznek a meteorológusok. Ezért aztán nehéz felkészülni a frontváltozásokra. A hirtelen időjárásváltozás azonban mindenki számára figyelmeztetés, aki ismeri már szervezetének válaszait a frontokra.

Nyilas Péter

Tankönyvvásár

Az általános iskolai, a gimnáziumi, valamint más középiskolai tankönyveket a tanévkezdés előtt csak az iskolákban lehet megvásárolni — tájékoztatták az MTI munkatársát az Állami Könyvterjesztő Vállalat tankönyvjelző szolgálatánál.

Az ÁKV a Tankönyvkiadóval közösen szeptember 2-ától 5-éig a városligeti Petőfi Csarnokban árusítja az általános iskolai és a gimnáziumi tankönyveket. Szeptember 7-étől 23-áig a Deák Ferenc utcai központjában gimnáziumi tankönyveket és nyelvkönyveket kínál az ÁKV. A gép- és gyorsíróiskolák tankönyveit szeptember 7-étől az V. kerületi Kecskeméti utcai Eötvös Loránd Könyvesbolt árusítja.

Az alsófokú iskolák tankönyvei szeptember 7-étől kezdődően — az egész tanévben — az V. kerületi Október 6. utca 9. szám alatti, illetve a X. kerületi Kőrösi Csoma sétány 1. szám alatt levő könyvesboltban vásárolhatók meg. A középiskolák tankönyveit az V. kerületi Október 6. utca 8. szám alatti tankönyvcentrumban lehet megrendelni, illetve beszerezni. Vidéki egyetemek és főiskolák tankönyv- és jegyzetellátása a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat erre kijelölt vidéki boltjainak feladata. (MTI)

Zivataros idők — készülő köpönyeg

Régóta fújja a szél, veri az eső azokat, akik nem tudtak elszakadni a szocializmus bizonyos értékeitől, akik a sztálinizmust nem a szocializmus logikus végkifejletének, hanem ellenforradalmi jellegű eltorzításának tartják. Miközben a lebontani szándékolt bürokratikus strúktúra még mindig áll, mindent elsöpörni látszó, haragos konzervatív hullámok morajlanak. Már alaposan átáztunk, sokan más tetők alá húzódtak. Mások fejüket leszegve, sosemvolt napsütésről álmodnak. Nem is esik, nem is fázom — ha meg esik, mindjárt eláll — hajtogatják. Végre újra készülni látszik az a harmincas évekből eldobott, szétlőtt, besározott *szocialista köpönyeg*, amely talán nem takargatásra, forgatásra szolgál majd, hanem a viharos időben az előrehaladásra.

Ha, sajnos, nem is az egész pártban — mint azt a *programtervezet* tévesen megállapítja —, de legalább a programot készítő bizottságban valóban felülkerekedtek a reformerők. *Pozsgay Imre* vezényletével egy *vitaalapnak* tekinthető szöveg készült el. Már persze azok számára, akik még vitára, párbeszédre törekednek, s nem kerültek indulataik, vérmes reményeik, vagy éppen csüggedésük fogságába.

Alig fél éve, hogy megjelent a *Berecz János*-féle végjátékban keresztülhajszolt, *„Mit akar az MSZMP?"* című tákolmány. Azt a Csongrád megyei reformkör az elsők között szedte ízekre, és dobálta meg kővel. Hiteltelennek, összelopkodott jelszógyűjteménynek, az egész pártot nevetségessé tevő keveréknek tartottuk. Véleményem szerint, *a most napvilágra került dokumentum ilyen egyszerűen nem söpörhető le.* A pártunkon belüli reformáramlatok nem térhetnek ki a szükséges elemzés munkája elől. Még akkor sem, ha — *Keserü Imre* szavaival — sorsuk, úgy látszik, abban áll, hogy belülről bontogatva a sztálini modell piramisát, ők maguk is a kövek alá kerülnek.

A programtervezettel kapcsolatos legfőbb aggályaim tömören a következők:

1. Készüljön bármilyen demokratikus, nemzeti és más, progresszív értékeket valló, hosszú távú program, nem lesz alkalmas a párt megújítására. *Csak* a program mentén, nem válnak szét a párt haladó és konzervatív erői. Azok, akik a mostani berendezkedés kissé átszerkesztett, átfestett fennmaradásában és nem utolsósorban önmaguk átmentésében érdekeltek, *bármilyen* programot, ideológiát hajlandók elfogadni. Legfőbb vágyuk az ideológiamentesség. Az elvek béklyójától megszabadulva, minden szépet összeígérni a népnek — és megnyerni a választásokat: de szép is lenne! (Titkolt vágyukat, a választások történelmi elnapolását, persze, nem mondják ki.)

Egy demokratikus, szocialista párt létrejötte szempontjából *a felépítés, a működés reformja a kulcskérdés.* Fel kell számolni mindazon pozíciókat, szervezési módokat, amelyek közvetítés nélküli állami, gazdasági hatalmat, privilégiumokat biztosítanak. A Zala megyei mintát követve — mint azt *Básthy Gábor* nemrég oly meggyőzően kifejtette ezeken a hasábokon —, *meg kellene szüntetni a megyei pártbizottságokat.* Megyei szinten csak szűk koordinációs apparátusra és konzultációs fórumra lenne szükség. A másik folyamat már beindult: a munkahelyi pártbizottságok egy része már megszűnt, más része lemondott a hatásköri listák érvényesítéséről, kivonult a munkahely hivatali-döntési szervezeteiből. Ellenzéki honfitársaim a munkahelyről való teljes kivonulást állították középpontba. Véleményem szerint, a munkahelyi sajátosságoktól függően — bizonyos politikai közösségek, persze, pártok közötti egyenlő eséllyel —, a munkaszervezetekben is dolgozhatnának. Egy *föderatív felépítésű* pártban a tagság politizáló hajlamú része továbbra is dolgozhatna alapszervezetekben, míg mások egyszerűen csak regisztráltatnák magukat a területi pártközpontokban stb.

Van még egy, első hallásra hihetetlen paradoxon is: a gazdaságot, a helyi közösségeket, az embert bürokratikusan gúzsba kötő sztálini modell — átvedlett formában, de — képes párt nélkül is működni. A párt reformja közben *a pártmentes pártállam veszélyes alternatívájáról sem feledkezhetünk meg!* A gazdasági és közigazgatási bürokrácia még egy esetleg önmagát túlgyőző, felkészületlen ellenzéki pártot is beleültethet egy szövetségi hintába.

2. A „Történelmi utunk tanulságaiban" nem egyértelmű az elhatárolódás a múlttól. Magyarországra a szocializmus második hulláma már egy sztálini Szovjetunióból érkezett el. Azaz, bármennyire megjelentek 1944—48 között a népi demokrácia csírái, ez a feilődés a nagyhatalmak közötti megegyezés miatt, Sztálin árnyékában csak epizódikus lehetett. Egy hagyomány, melyből meríteni lehet, melyben sokan hittek, demokraták és kommunisták, de amely sajnos kezdettől halálra volt ítélve. Másrészt, e periódusban is ott volt, először csak a háttérben, majd egyre tolakodóbban, az adminisztratív-dogmatikus-erőszakos sztálinista vonulat. Mindezek miatt kár is vitatkozni a torzulások kezdetéről.

Az a képlet is túl szép, hogy a pártban 1953-tól ott a reformvonulat, amely a négy év alatt (!) kiépült sztálini modellt 35 évig (!) bontogatta. Ahhoz is nagyon hosszú idő kellett, hogy kiderüljön: *nem csupán néhány torz kinövés lefaragásáról van szó, hanem az egész intézményrendszer totális lebontásáról.* A polgári irodalomban is csak a hetvenes években terjedt el az a felismerés, hogy itt *modernizációs zsákutcáról*, s nem eltérő fejlődési modellről van szó. A modellválság a 80—81-es lengyel válságban mutatkozott meg először tiszta képletben. Ráadásul mi, magyarok, egy darabig egészen jól éltünk ebben a zsákutcában.

Minden kiépült intézményrendszernek van egy, tehetetlenségi nyomatékból fakadó, öntörvényű mozgása. Miközben a Kádár-korszakban a sárkány számos fejét levágtuk, helyettük új fejek, és ráadásul új, láthatatlan, földbe gyökerező lábak nőttek ki. *A sztálini modell tehát bomlott is, terjeszkedett is az elmúlt évtizedekben.* Egyik tipikus példája ennek a tervlebontás megszüntetése utáni, máig élő, indirekt típusú direkt irányítás a gazdaságban. Másik példa: miközben a nyolcvanas években az érdekszerveződés, a társadalmi együttélési törekvések, a tudomány autonómiája stb. fokozódtak, a féireértett, Andropov-féle fegyelmezési kampányból táplálkozva, a fű alatt nőtt az erőszakszervezetek hatásköre, csökkent ellenőrzöttségük. Nem lehet véletlen, hogy a párt egyes vezető köreinek ideológiai elhülyülésének időszakára (1984—87, csúcspont: Lakatos Ernő, mint kultúrpolitikus) esett az adósságállomány megduplázódása. E folyamat váltotta ki a párton belüli reformerők és más elitek egybeszerveződését, majd a tavaly májusi pártértekezleten bekövetkezett pozitív működési zavart.

3. A demokratikus szocializmus, mint céljelző, politikai kategória elfogadható, de mint közeljövőben megvalósuló társadalmi forma, nem. A Kisgazdapárt jeles tollforgatója szerint, azért fából vaskarika ez a fogalom, mert — mint a példa mutatja — a szocializmus csak diktatórikus lehet.

Ezzel szemben áll az az elmélet által a 60-as évektől újólag makacsul hangoztatott nézet, hogy a szocializmus még nem jött létre. A sztálinizmus a szocializmus csimborasszójának minősítette a húszas évek végétől kierőszakolt állapotokat. Az ideológia azóta sem volt hajlandó megemészteni azt a marxi (is) igazságot, ami egyébként hétköznapi tapasztalati tény is, hogy szocializmus formailag csak az a társadalom lehet, amely a legfejlettebb kapitalizmust is meghaladja (illetve, abból nő ki). Ennélfogva a demokratikus szocializmus is csak kapitalizmus utáni, és nem melletti forma lehet. Magyarországon nem polgárosodásra, gazdasági szabadságra, piacosodásra és ma még nem látható körű reprivatizációra van szükség.

A világgazdaságba való visszaintegrálódás nem mehet végbe bizonyos mértékű visszakapitalizálódás nélkül. Mivel azonban előreláthatólag nem lesz mindenkiből vállalkozó, különösen nem nagytőkés, és mivel a vállalkozásnak kisközösségi formái is elképzelhetők, rendkívüli társadalmi feszültségek és elviselhetetlen új kiváltságok hatalmasodnak el — ha nem működnek olyan politikai erők, amelyek kritikusak a kapitalizmussal, éberek a tőkés magánelsajátítással szemben, és érzékenyek a társadalmi egyensúly, a szociális biztonság iránt. Azaz, *szocialista és szociáldemokrata pártok nélkül a sztálinizmusból könnyen egy, a társadalom széles rétegeit elnyomorító, szélsőséges, neoliberális kapitalizmusba, ennek is egy közép-európai, nyomorúságos változatába csöppenhetünk.* Magyar sajátosságainkból származhat ennél rosszabb is: egy konzervatív, magyarkodó, a keresztény hagyományokból is elsősorban a retrográd elemeket újrafeltámasztó, *népi-nemzeti káosz.* S bizony, idő kell hozzá, míg a szocializmusnak nevezett-hitt képződmény csődjébe beledühült nép újra fogékony lesz a baloldal — közte a demokratikus szocializmus — értékei iránt.

A sztálini modell kimúlása, lebontása, sajnos, hosszúra nyúlt — és még hol a vége! *Az ár mindenféleképp súlyos* lesz. Politikai józansággal, elszántsággal talán még csökkenthető.

Géczi József